

İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Ait Kazanımların Karşılaştırmalı İncelenmesi

Ali YALÇIN¹

¹Dr., aliylcn77@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8421-3924

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 25.08.2023	<p>Bu araştırmanın amacı, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı, öğrenme alanları kapsamında yer alan kazanımları, nicel ve nitel olarak karşılaştırarak; her üç programda vurgulanan ortak temaları ortaya çıkartmak ve yeni programın bir önceki programa göre değişim ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak yürütülmüştür. Araştırmada doküman olarak kullanılan veriler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programından oluşmaktadır. Doküman incelemesi yöntemiyle toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın inandırıcılığını desteklemek için 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlar, tablolarda sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğrenme alanlarında belirtilen kazanımların nicel olarak sayısı, 2005 öğretim programında 46 iken 2018 ve 2023 öğretim programında 33'e düştüğü görülmektedir. Nitel olarak 2005 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programı kazanımında yer alan "Atatürk" isminin, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı kazanımlarında yer verilmediği belirlenmiştir. Ancak genel itibariyle 2005, 2018 ve 2023 sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların benzer özellikler taşıması dikkat çekicidir. Ayrıca 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında "etkin vatandaşlık" adlı yeni bir öğrenme alanı oluşturulduğu, bu nedenle bu öğrenme alanındaki kazanımların da "etkin vatandaşlık" kapsamında sunulduğu saptanmıştır. Bu durum, program geliştirme çalışmaları için kazanım ifadelerindeki ayrıntıdan ve benzer açıklamalardan kaçınıldığını göstermektedir. Özellikle teknoloji ve iletişim alanındaki hızlı gelişmeler yeni kazanımların eklenmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, çağımızın siyasi, ekonomik ve toplumsal olayları ışığında hareketle öğrencilerin, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerine uygun kazanımlar eklenebilir veya değiştirilebilir.</p>
Kabul Tarihi: 18.09.2023	
© UEAD 2023 Tüm hakları saklıdır.	

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, sosyal bilgiler, öğretim programı, kazanım, karşılaştırma

A Comparative Analysis of the Outcomes of Elementary 4th Grade Social Studies Curriculum

Article Information	ABSTRACT
Received: 25 August 2023	<p>The aim of this study is to compare the achievements within the scope of learning areas in the 2005, 2018 and 2023 4th grade social studies curricula quantitatively and qualitatively; to reveal the common themes emphasized in all three programs and to reveal the changes and differences of the new program compared to the previous program. This study was conducted by adhering to qualitative research methods. The data used as documents in the study consisted of the 2005, 2018 and 2023 primary school social studies 4th grade curricula prepared by the Ministry of National Education. The data collected by document analysis method were analyzed by descriptive analysis method. In order to support the credibility of the research, the achievements in the 2005, 2018 and 2023 primary school 4th grade social studies curriculum were presented in tables. According to the results of the research, it is seen that while the quantitative number of learning outcomes specified in the learning areas was 46 in the 2005 curriculum, it decreased to 33 in the 2018 and 2023 curricula. Qualitatively, it was determined that the name Atatürk, which was included in the learning outcome of the 2005 primary social studies 4th grade curriculum, was not included in the new 2018 and 2023 primary social studies 4th grade curriculum learning outcomes. However, in general, it is noteworthy that the learning outcomes in the 2005, 2018 and 2023 social studies curricula have similar characteristics. In addition, it was determined that a new learning area named "active citizenship" was created in the 2018 and 2023 elementary social studies curricula, and therefore the outcomes in this learning area were also presented within the scope of "active citizenship". This situation shows that details and similar</p>
Accepted: 18 September 2023	
© UEAD 2023 All rights reserved.	

explanations in outcome statements are avoided for curriculum development studies. Rapid developments especially in the field of technology and communication have necessitated the addition of new learning outcomes. In this context, in light of the political, economic and social events of our age, gains that are appropriate for students' cognitive, affective and psychomotor skills can be added or changed.

Keywords: Elementary, social studies, curriculum, acquisition, comparison

DOI: 10.32960/uead.1349675

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

Kaynakça Gösterimi: Yalçın, A. (2023). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ait kazanımların karşılaştırmalı incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 7(2), 66-82.

Citation Information: Yalçın, A. (2023). A comparative analysis of the outcomes of elementary 4th grade social studies curriculum. *National Journal of Education Academy*, 7(2), 66-82.

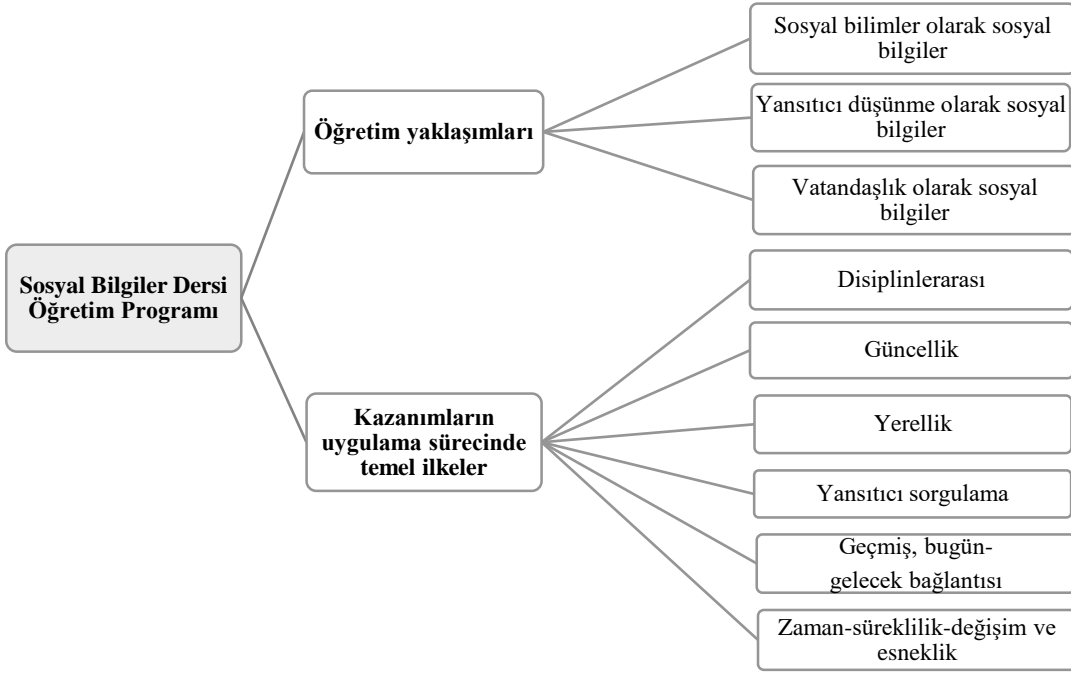
1. GİRİŞ

Öğretim programı geliştirme çalışmaları, günün ihtiyaç ve koşullarına göre güncellenmektedir. Çünkü içinde bulunduğumuz 21. Yüzyıl, değişim ve gelişimin çok hızlı olduğu bir dönemdir. Özellikle ekonomi, siyasi ve toplumsal alanda meydana gelen gelişmeler günümüz dünyasını, küreselleşmenin de etkisiyle adeta tek kutuplu bir gezegene dönüştürmüştür. Son yıllarda, bilim ve teknolojiye meydana gelen küresel gelişmeler, eğitim-öğretim alanını da etkilediği görülmektedir. Tüm bu gelişmeler, bireyin geçmiş yıllara göre daha karmaşık problemlerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Bunların çözümü için birden çok disiplinin bilgi ve bulgularından yararlanılması ve karmaşık olayların çözümünde disiplinler arası anlayışın benimsenmesi gerekmektedir (Uzun & Dönmez, 2023). Bu bağlamda eğitim sorunlarına çözüm üretebilecek en önemli derslerden biri de sosyal bilgilerdir. Çünkü sosyal bilgiler dersi, öğrencilere insan ilişkileri ve vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için disiplinler arası yaklaşımdan yola çıkarak tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin kaynaştırılmasıyla oluşturulmuş çok boyutlu bir derstir (National Council for The Social Studies,[NCSS], 2010). Aslında sosyal bilgiler dersi, “öğrencilerin kişisel, ailevi, bölgesel, ulusal ve küresel konularla ilgili bilgi, beceri ve değer edinmeleri ile günlük hayatlarında doğru ve mantıklı kararlar almalarına önemli katkılar sağlamaktadır” (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2005:1). Bu açıdan bakıldığında, günümüzde öğretim programlarında, bilgiyi aktarmaktan ziyade onu işleme ve problem çözmek için kullanma becerileri önem kazanmıştır. Bu nedenle öğrencilerin, değişimin getireceği bireysel ve toplumsal belirsizliklerle baş edebilmeleri için bazı değerler ve becerilerle donatılmaları bir zorunluluktur. Bu anlatımlara dayalı olarak sosyal bilgiler, etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insani ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimlerin içeriklerine göre yapılandırılan bir derstir (MEB, 2005:1).

Türkiye’de de sosyal bilgiler dersinin öğretilmesi konusunda cumhuriyetten günümüze kadar çeşitli öğretim programları uygulamaya konulmuştur. Cumhuriyet dönemi eğitim programları Atatürk ilkelerine bağlı demokratik, laik ve çağdaş anlayışa dayalı olarak yapılandırıldığı söylenebilir. Cumhuriyet döneminde 1924, 1926, 1930, 1948, 1962 programlarında sosyal bilgiler dersi disiplinler arası olmaktan ziyade tek disiplin anlayışına (tarih, coğrafya ve yurt bilgisi) göre şekillendirilmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren 4 ve 5. sınıflarında çok disiplinli bir anlayışla sosyal bilgiler adı altında yürürlüğe konulmuştur. 1985 yılında ortaokullarda sosyal bilgiler dersi kaldırılarak yerine milli tarih ve milli coğrafya dersleri konulmuştur. Yurt bilgisi dersi ise 1992’de yeni bir vatandaşlık bilgileri programı ile uygulamaya konulmuştur (Öztürk & Otluoğlu, 2005; Yalçın, 2016:3-4). 1997’de Türkiye’de uygulanan sekiz yıllık zorunlu eğitim sonucunda milli tarih ve milli coğrafya dersleri kaldırılarak 1998’de yerine 4-7. sınıfları

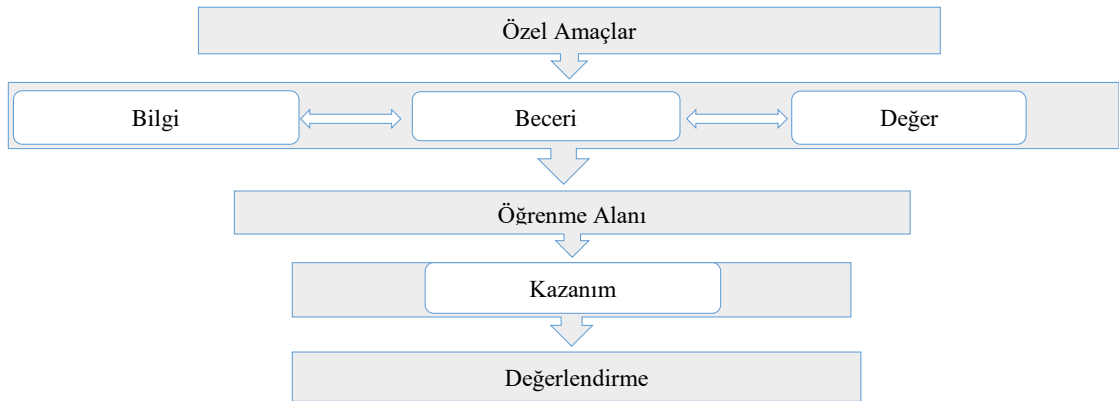
kapsayacak şekilde yeni bir sosyal bilgiler dersi öğretim programı yürürlüğe konulmuştur. Davranışçı ekole göre oluşturulan 1998 programı, 2004 yılına kadar ülkemizde uygulanmaya devam etmiştir (Bilgili, 2008; s. 5). Bu tarihten sonra 2005 yılında oluşturulan sosyal bilgiler öğretim programı, eski programın davranışçı anlayışından vazgeçilerek yapılandırmacı yaklaşımın özelliklerine göre şekillendirilmiştir. Özellikle bu yaklaşıma geçilmesine etki eden en önemli sebepler, dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin Türkiye'ye yansımaları, eğitim biliminde yeni gelişmeler, ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı gibi etkenler, yeni bir program hazırlığına girmesine neden olmuştur. Bu bağlamda 2005 yılında yürürlüğe konulan sosyal bilgiler programı, sosyal oluşturmacı anlayışı temel alınarak hazırlanmıştır. Bu anlayış çerçevesinde, sosyal bilgiler dersinin tematik bir zeminde hazırlandığı ve önceki programlara göre birçok farklılığa sahip olduğu görülmektedir (Bilgili, 2008:25; Tay, 2017:472; Uzun & Dönmez, 2023). Özellikle bu farklılıklar, 2005 sosyal bilgiler programında; yapısal, öğrenme alanı, tematik yaklaşım, kazanımlar, bilgi, beceri, değer ve çeşitli etkinliklerden oluştuğu söylenebilir (Semenderoğlu & Gülersoy, 2005:144).

2005 programı her ne kadar önceki programlardan daha zengin bir içeriğe sahip olsa da 2015 yılında program yeniden güncellenmeye çalışılmıştır. 2017'de yeni bir taslak program, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından paydaşların görüşlerine açılmıştır (Gürel, 2017:238). Özellikle 2015 yılından itibaren başta Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları, meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası uzman ve akademisyenlerin katılımıyla program güncelleme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu dönemde (2015-2016) öğretim programları, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) kapsamında bazı değerlendirmelere tabi tutulmuş ve daha sonra uyumlu ve bütünlük kazanması açısından; çeşitli öğretim kademelerine uygun olarak kendi kültürel dokusuyla uyumlu yeni Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) oluşturulmuştur. Hayat boyu öğrenmeyi esas alan ve her bireyin kazanması beklenen bu sekiz temel yetkinlik alanı öğretim programlarına yön vermeye başlamıştır (MEB, 2018). Bu bağlamda, 2018'de yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı da bu yeterlilikler çerçevesinden hareketle yeniden yapılandırıldığı söylenebilir. 2023 yılında sosyal bilgiler öğretim programının genel yapısı değişmediği gibi sadece bazı kazanım ifadelerinde değişiklik yapılmış ve genel itibarıyla 2018 öğretim programıyla bütüncül bir şekilde devam edilmesine karar verilmiştir (MEB, 2023). Nitekim sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulanmasına yönelik içeriğin, hangi bileşenlere ve başlıklara göre tasarlandığını görmek için şekil üzerinde kısa bir özet sunmanın, konunun anlaşılır olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Şekil 1'de sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğretim yaklaşımlarından olan sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler, vatandaşlık olarak sosyal bilgiler temalarıyla felsefi yapı ve çerçevesi çizildiği görülmektedir. Öte yandan, kazanımların uygulama sürecinde hedeflenen bazı temel ilkeler vardır. Bunlar: Disiplinler arası, güncellik, yerellik, yansıtıcı sorgulama, geçmiş, bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazanımların Uygulanmasında Temel İlkeler (MEB, 2023)

Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar, nasıl etkileniyorsa okullarda okutulan öğretim programları da etkilenmektedir. Bu yüzden zamanla program güncelleme ve geliştirme çalışmaları, meydana gelen gelişmelere bağlı olarak devam etmektedir. Bu süreçte okullarda edindiği temel bilgi, beceri ve değerleri öğrenen genç nesiller, dünya ile etkin bir şekilde iletişim kurabilmenin heyecanını yaşamaktadırlar. Böylece deneyimlerini eğitim yaşantısına da yansıtma isteği, artık bu etkileşim süreçlerinin öğrenciler tarafından da algılanmasını gerektirmektedir. Böylece, bu algılanma sosyal bilgiler dersi sayesinde giderilmeye çalışıldığı söylenebilir (MEB, 2005:47; O'Flaherty & Liddy, 2018). Bu yüzden yaşam temelli gelişen olayların, program geliştirme çalışmalarına etki ettiği görülmektedir. Konunun anlaşılabilirliğini desteklemek için kazanımlar, sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel bileşenlerinden biri olması ve genel itibarıyla program kısmının hangi bölümünde yer aldığını belirtmek adına yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel yapısı ve kazanımın yeri şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı (MEB, 2023).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarıyla ilgili literatür incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların tematik incelenmesi (Uzun & Dönmez, 2023), sosyal bilgilerde, tarih kazanımları (Sarıçam, 2023), programların yapısı, genel amaçlar, içerik, öğretim yaklaşımları, değerlendirme ve öğrenci ile öğretmen görüşleri (Aykaç, 2011; Bekdemir & Polat, 2016; Dinç & Doğan, 2010; Doğanay, 2008; Ersoy & Kaya, 2009; Gömleksiz & Bulut, 2006; Gülersoy, 2013; Gürel, 2017; Kardeniz, Eker & Burunsuz, 2015; Keskin, 2008; Semenderoğlu & Gülersoy, 2005; Tay, 2017; Yalçın, 2016; Yapıcı & Demirdelen, 2007; Yüksel, 2003) kapsamında irdelendiği ve tartışıldığı görülmektedir. İlgili literatürden hareketle bu çalışmanın yapılmasının en önemli gerekçesi, öğretim programları açısından hayati öneme sahip olan kazanımların program geliştirme ve güncelleme çalışmalarında günümüz toplumsal, siyasi, ekonomik, teknolojik ve küresel problemlerin kazanımlara yansımaları; ayrıca kazanımlardaki nicel ve nitel olarak değişim ve farklılıkların öğretim programlarına etkilerini keşfetmektir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programı, öğrenme alanları kapsamında yer alan kazanımları nicel ve nitel olarak karşılaştırarak; her üç programda değişim ve farklılıklarını ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın deseni, verilerin toplanması, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik uygulamalarına yönelik bilgiler sunulmuştur.

2.1 Araştırmanın deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, belli bir bağlamın ve etkileşimin bir parçası olarak olayları kendi açısından anlamlandırma çabası olarak görülmektedir. Araştırmanın amacına uygunluğu açısından ve yazılı materyallerin incelenmesine uygun olarak, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır (Merriam, 2013:14). Bilindiği gibi doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008:187).

2.2 Verilerin toplanması

Bu çalışmada kullanılan veriler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve kamuoyuna sunulan 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarından oluşmaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan veriler; 4. sınıf kapsamında yer alan kazanımlardan oluşmaktadır. Veri toplama ve analiz süreci belli aşamalara göre gerçekleştirilmiştir. İlk önce kaynaklar temin edilmiş ve daha sonra öğretim programları yıllara göre sıraya konulmuş ve daha sonra 4. Sınıf düzeyine göre kazanımların çıktıkları alınmıştır. Bir sonraki aşamada kazanımlar öğrenme alanlarına göre sıraya konulmuş ve tablolara yerleştirilmiştir. Daha sonra bu üç öğretim programına göre değişim ve farklılıklar incelemeye tabi tutulmuştur. Son olarak tablolarda sunulan veriler yorumlanmıştır. Aslında burada merak edilen en önemli konulardan biri “*değişen neydi?*” Sorusunu göz ardı etmemektir. Bu nedenle veri toplama, düzenleme ve ayıklama süreci sistemli, ayrıntılı ve dikkatli bir şekilde yürütülmüştür. Araştırmada temel veri olarak kullanılan dokümanlar tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Dokümanlar

Öğretim Programları	Sınıf düzeyi	İncelemeye alınan program ögesi	Veri Kaynağı
2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	4. sınıf	Kazanımlar	Milli Eğitim Bakanlığı/ Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı			
2023 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı			

2.3 Verilerin Analizi ve İnanırcılık

Araştırmada doküman incelemesiyle toplanan veriler betimsel analiz tekniğine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Bu analiz yönteminde, veriler sistemli bir şekilde belirtilir. Daha sonra karşılaştırılan veriler açıklanır, yorumlanır ve neden-sonuç ilişkileri içerisinde sonuca ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Özellikle öğretim materyallerinde analiz yapılmasındaki en önemli neden materyal içindeki düşünceleri, açıklamaları ve anlamları keşfetmektir. Toplanan verilerin düzenlenmesi, özetlenmesi ve yorumlanması analizin temel süreçleri arasındadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014:246). Bu bağlamda bu araştırmada, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programı, öğrenme alanları kapsamında yer alan kazanımları nicel ve nitelik olarak karşılaştırarak; her üç programda değişim ve farklılıklarını belirlemektir. Kazanımlar, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programındaki öğrenme alanlarına göre önce belli bir sıraya konulmuş ve daha sonra betimleyici bir şekilde analiz edilmiştir. Daha sonra kazanımlar tablolar halinde ortaya konulmuştur. Bunun sonucunda tablolar yorumlanmıştır. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği için başka bir alan uzmanı görüşü alınmıştır. Araştırmacılar, her üç öğretim programında belirtilen kazanımları karşılaştırmış ve betimleyici ifadeler üzerinde uzman görüşü sağlandıktan sonra verilere son şekli verilerek yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programı, öğrenme alanları kapsamında yer alan kazanımları nicel ve nitelik olarak karşılaştırarak; her üç programda değişim ve farklılıklarını ortaya koyan bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2. 2005, 2018 ve 2023 İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanlarına Göre Kazanımların Dağılımları

4. Sınıf	2018 ve 2023 Öğretim Programı	2005 Öğretim Programı
Öğrenme alanı	Kazanım (f)	Kazanım (f)
Birey ve toplum	5	6
Kültür ve miras	4	6
İnsanlar, yerler ve çevreler	6	8
Bilim, teknoloji ve toplum	5	6
Üretim, dağıtım ve tüketim	5	7
Etkin vatandaşlık	4	-
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	-	5
Güç, Yönetim ve Toplum	-	4
Küresel bağlantılar	4	4

Toplam	33	46
--------	----	----

Tablo 2 irdelendiğinde, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programının öğrenme alanlarına göre toplam kazanım sayısı 33 olduğu görülmektedir. Her iki sosyal bilgiler öğretim programında, en fazla kazanıma sahip öğrenme alanı “*insanlar, yerler ve çevreler*” olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında kazanımların ağırlığının fazla olması, öğrencilerin bulunduğu gelişim dönemi göz önünde bulundurularak oluşturulduğu söylenebilir. Çünkü 4. Sınıfta öğrenciler, buldukları mekân ile ilgili konum becerilerinin geliştirilmesi için çevresindeki toplumsal olayların neden ve sonuçlarını anlamaları için kazanım sayısının fazla olmasına etki etmiş olabilir.

2005 ilköğretim 4 sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanlarına göre kazanım dağılımı toplamı 46’dır. 4 sınıf sosyal bilgiler programında en fazla kazanımın yer aldığı öğrenme alanı “*insanlar, yerler ve çevrelerdir*. Bununla birlikte “*üretim, dağıtım ve tüketim*” adlı öğrenme alanı da kazanım sayısı bakımından ikinci sırada yer almaktadır. Aslında bu iki öğrenme alanına ait kazanım sayılarının fazla olmasında, İnsan, yer ve çevre etkileşimi, konu genişliği, özel ve genel amaçlara göre bir bütünlük oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu tablodaki betimleyici bulgular genel itibarıyla değerlendirildiğinde, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında kazanım sayısı fazla iken sonraki yıllarda güncellenen 2018 ve 2023 öğretim programlarında bu sayı nicel olarak azaldığı görülmektedir. Nitel olarak burada dikkat çeken bir sonuç 2005 sosyal bilgiler öğretim programında bulunan *gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler* ile *güç, yönetim ve toplum* öğrenme alanları 2018 ve 2023 sosyal bilgiler öğretim programında *etkin vatandaşlık* adı altında birleştirilmiştir. Kazanım sayısı değişmeyen ve bütün programlarda aynı kalan tek öğrenme alanı *küresel bağlantılardır*.

2005, 2018 ve 2023 İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında Kazanımların Karşılaştırılması

Tablo 3. Birey ve Toplum

4. Sınıf	Birey ve Toplum öğrenme alanı kazanımları
2005 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bireysel farklılıkları tanıyarak kabul eder. 2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. 3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder. 4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar. 5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar. 6. Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar. 3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıyarak karşılar. 4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. (Farklı yeteneklere, beğenilere ve kişilik özelliklerine sahip bireylerin yanı sıra dezavantajlı (engelli, yoksul, devlet bakımına muhtaç veya kronik sağlık sorunları yaşayan) bireylerin durumlarına da değinilir. 5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.

Tablo 3'e bakıldığında, nitelik olarak 2018 ve 2023 sosyal bilgiler öğretim programlarındaki kazanım ifadelerinin 2005 programına göre değişmesine rağmen anlam olarak aynı olduğu görülmektedir. Her iki programda dikkat çeken nokta, bireyin kimlik gelişimine vurgu yapmasıdır. 2018 ve 2023 4. sınıf sosyal bilgiler programı birey ve toplum öğrenme alanının kazanım sayısının nicel olarak düştüğü görülmektedir. Ayrıca birey kendi duygu, düşünce ve fikirlerinin diğer insanlardan farklı olduğu bilinci içerisinde olması, diğer insanların fikirlerine saygı duyması noktasında, kazanımların ağırlıkta olduğu söylenebilir. 2018 programında “kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar” adlı kazanımda vurgulanan temel öge, empati kurma becerisidir. Burada dikkat çeken nokta, kazanımların beceriler ve değerlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. 2005, 2018 ve 2023 4. sınıf sosyal bilgiler programı birey ve toplum öğrenme alanında kazanımlarda vurgulanan ortak temalar; *bireysel farklılık, saygı, sevgi, kimlik, hoşgörü* adlı ortak konulara değinildiği belirlenmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanındaki kazanımların temel felsefesinde, bireyin toplumsal bir varlık olarak çevresini etkilemesi ve çevresinden etkilenmesi gerçeğinden hareketle ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda kendini gerçekleştirme ve karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilmesi önemlidir. Bu bağlamda öğrenci “ben” ve “biz” olma süreçlerini etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel faktörleri de değerlendirme imkânı bularak millî, manevi ve evrensel değerlerin farkına varmasına katkı sağlayacaktır (MEB, 2005, s. 4).

Tablo 4. Kültür ve Miras

4.Sınıf	Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanımları
2005 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur. 2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder. 3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir. 4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir. 5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye’yi betimler. 6. Millî Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk’ün rolünü fark eder.
2018 ve 2023 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak ailesinin geçmişine dair soyağacı oluşturur. 2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. 3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. 4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar. <p>1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar. (2023 Öğretim Programı)</p>

Tablo 4 incelendiğinde, kültür ve miras adlı öğrenme alanına ait kazanımlarda ortak olarak vurgulanan temalar; *sözlü ve yerel tarih, milli kültür, kültürel miras, Millî Mücadele ve görsel materyal* gibi kavramlara vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanındaki kazanımlarda dikkat çeken nokta, 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler kazanımlarından olan “*Millî Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk’ün rolünü fark eder*” adlı kazanım ifadesinde geçen Atatürk ismi yeni 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programındaki kazanımlarda yer almadığı saptanmıştır. Bu kazanım “*Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar*” şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. Burada Millî Mücadeleye katkı sağlayan insanların önemini daha genelleyici bir ifadeyle kazandırılmak istendiği söylenebilir. Ayrıca 2005 ilköğretim 4 sınıf sosyal bilgiler programı kültür ve miras adlı öğrenme alanında yer alan kazanım sayısı 6’dır. 2018 ve 2023

İlköğretim 4 sınıf sosyal bilgiler programı kültür ve miras öğrenme alanındaki kazanım sayısı ise 4'e düştüğü görülmektedir. 2023 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı kültür ve miras adlı öğrenme alanına ait 1.1 sıralı kazanımın nitelik olarak daha genel ve kısa bir kazanıma dönüştürüldüğü belirlenmiştir.

Tablo 5 İnsanlar, Yerler ve Çevreler

4. Sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı kazanımları
2005 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur. 2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır. 3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur. 4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer. 5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır. 6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. 7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur. 8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.
2018 ve 2023 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur. 2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer 3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. 4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır. 5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar <p>1. Afet öncesi, sırası ve sonrasında yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p> <p><i>Afet ve acil durum aile planı hazırlatılır. Planda; afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler listelenir. Planın aileye özgü bölümlerinin (toplanma alanının kararlaştırılması, acil durumda bilgi verilecek kişilerin belirlenmesi vb.) evde aile ile birlikte tamamlanması teşvik edilir.</i></p> <p><i>1.Afet ve acil durum çantası hazırlatılır.</i></p>

Tablo 5 irdelendiğinde, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan kazanımların nicel olarak değiştiği görülmektedir. 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programında 8 iken 2018 ve 2023 ilköğretim 4 sınıf sosyal bilgiler programında 6'ya düştüğü görülmektedir. Hem 2005 programı hem de 2018 ve 2023 programında; insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında vurgulanan ortak temalar; *konum bilgisi, mekân algılama, çevre, doğa olayları, yerel* gibi ifadelerle değinildiği söylenebilir. *İnsanlar, yerler ve çevreler* adlı öğrenme alanındaki kazanımlarda dikkat çeken nokta, 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “*efsane, destan, öykü, türkü ve şiir*” adlı edebi ürünlere vurgu yapan kazanımın, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programında yer almamış olmasıdır. Bu öğrenme alanındaki kazanımların temel amacı; insan, mekân ve çevre üçgeninde meydana gelen toplumsal ve doğa olaylarını öğrenciye öğretmek ve onlarda çevresel okuryazarlık farkındalığı oluşturmayı amaçladığı görülmektedir. 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 6. kazanımın yeniden düzenlenerek daha genelleyici ve açıklayıcı bir şekilde sunulduğu saptanmıştır.

Tablo 6 Üretim, Dağıtım ve Tüketim

4. Sınıf	Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı kazanımları
2005 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder. 2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur. 3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir. 4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir. 5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır. 6. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur. 7. İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.
2018 ve 2023 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. 2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır. 3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. 4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur. 5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

Tablo 6 incelendiğinde, 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programında toplam 7 kazanım yer almıştır. 2018 ve 2023 programında ise toplam kazanım sayısı 5'e düşmüştür. Genel olarak bu öğrenme alanındaki kazanımlar benzer özellikler taşıdığı söylenebilir. Hem 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programı hem de 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programı üretim, dağıtım ve tüketim adlı öğrenme alanında yer alan kazanımlarda vurgulanan ortak temalar; *ihtiyaçlar, çevresel kaynaklar, bilinçli tüketici* gibi ifadeler olduğu görülmektedir. 2018 ve 2023 ilköğretim 4 sınıf sosyal bilgiler programında geçen "*sorumluluk*" ifadesi 2005 programında yer almadığı tespit edilmiştir. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan kazanımlarda öğretilmek istenen temel amaç; bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmektir. Çünkü öğrenci, kaynakların sınırlı olduğu ve ihtiyaçlarımızın da sınırsız olduğunu kavraması gerekir. Bu nedenle kazanım ifadeleri daha çok bilinçli ve tasarruf sahibi bireyler yetiştirmek amacıyla oluşturulduğu söylenebilir. Ayrıca 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programı; üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan kazanımlarda; *bireyin ailesi ve çevresindeki ekonomik faaliyetlerden haberdar olmasına da* değinildiği görülmektedir.

Tablo 7 Bilim Teknoloji ve Toplum

4. Sınıf	Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı kazanımları
2005 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. 2. İnsanın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır. 3. Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar. 4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır. 5. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar. 6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.
2018 ve 2023 İlköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. 2. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. 3. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır. 4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir. 5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.

Tablo 7 incelendiğinde, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında belirtilen kazanımların benzer olduğu tespit edilmiştir. 2005 programında 6 olan kazanım sayısı 2018 ve 2023 programında 5'e düşmüştür. Ayrıca 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programı, bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan kazanımlarda ortak vurgulanan temalar; *teknolojik ürün, geçmiş ve günümüz, özgün tasarım, teknolojinin zaman içindeki değişimi* adlı ifadelerle değinildiği söylenebilir. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan kazanımların temel amacı, bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavramalarını sağlayarak onlara bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi kazandırmayı amaçladığı söylenebilir (MEB, 2005). Bu nedenle ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri bu öğrenme alanında; “yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojideki gelişmelerin temeli olduğunu, öte yandan, teknolojilerin günlük hayatları ile ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları da tartışır. Ayrıca, orijinal eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini göz önünde bulundurmaları gerektiği belirtilmiştir” (MEB, 2005:48).

Tablo 8 Etkin Vatandaşlık

4. Sınıf kazanımları	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler+ Güç, Yönetim ve Toplum, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı
2005 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder. 2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir. 3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir. 4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir. 5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikler önerir.
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanıır. 2. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar. 3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir. 4. Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.
2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'deki maddeler ele almır. 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. 3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. 4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.

Tablo 8 incelendiğinde, 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan; *gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum* öğrenme alanının, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında, “*etkin vatandaşlık*” adıyla yeniden oluşturulduğu görülmektedir. Bilindiği gibi sosyal bilgiler dersi; haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresel ve toplumsal sorunlara duyarlı olan ve bu sorunlara çözüm üretebilen vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edindiği için “*etkin vatandaşlık*” adlı bir öğrenme alanının bu amaç doğrultusunda derli ve toplu bir şekilde bir araya getirilmiştir. 2005 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programına ait gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum öğrenme alanlarında toplam kazanım sayısı 9'dur. Yeni öğrenme alanı “*etkin vatandaşlığa*” ait kazanımlara bakıldığında ise toplam 4 tane olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 2018 ve 2023 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki kazanım sayısının azaldığı belirlenmiştir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki kazanımların içerik olarak

kısa ve öz fakat daha genel oluşturulduğu söylenebilir. 2005 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum öğrenme alanlarındaki kazanımların sıkça benzer ifadelerle yinelendiği saptanmıştır. 2005 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler; güç, yönetim ve toplum öğrenme alanı ile 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; etkin vatandaşlık öğrenme alanı kazanımlarında vurgulanan ortak temalar; *okul ve çevre yaşamı, sosyal ve eğitsel etkinlik* olarak tespit edilmiştir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanına ait kazanımlarda; *çocuk hakları, ülkenin bağımsızlığı ve bireysel özgürlük* ifadelerine vurgu yapıldığı söylenebilir. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımların temel amacı, öğrencilerin, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini öğreneceklerdir (MEB, 2018:15). Bu bağlamda, 4. sınıf düzeyinde öğrenciler, bu öğrenme alanıyla çevresindeki veya bildiği grup, kurum ve sosyal örgütlerin yaşamlarını nasıl etkilediklerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Bunun sonucunda toplumda bireyler, gruplar ve kurumlar arasındaki etkileşimi fark edeceklerdir. Öğrenciler toplumsal problemler, olaylar ve ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirirken sorumluluk sahibi bir birey olmanın, örgütlenmenin ve sosyal katılımın öneminin farkına varacaklardır (MEB, 2005:49).

Tablo 9 Küresel Bağlantılar

4. Sınıf	Küresel bağlantılar öğrenme alanı kazanımları
2005 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder. 2. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur. 3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşatlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır. 4. Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir.
2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır. 2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. 3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. 4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.

Tablo 9 incelendiğinde, 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı, küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan kazanımların 2 tanesinin ortak olduğu ancak 2018 ve 2023 programında, *“Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar”* ve *“Farklı kültürlerle saygı gösterir”* adlı kazanımlara ilk defa yer verildiği tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken nokta Türkiye'nin komşularına değinilmesi ve farklı kültürlerle olan saygı ifadesidir. Özellikle bu kazanımlar, değerlerle ilişkilendirildiği söylenebilir. Ayrıca Türkiye'nin komşularıyla olan ilişkilerine vurgu yapması son dönem Türkiye'nin çevresinde yer alan ülkelerde meydana gelen olaylara dikkat çekilmek istenmiş olabilir. Bu da gösteriyor ki güncellik ilkesine önem verildiği söylenebilir. 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programı, küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan kazanımlarda vurgulanan ortak temalar; *farklı ülkeler ve kültürel unsurlar* olarak saptanmıştır. Bu bağlamda bu öğrenme alanının temel amacı, öğrencilerin gelişen dünyada ortaya çıkan olayları takip eden ve karşılaştığı sorunlar karşısında çözüm üretebilen bilinçli bir birey yetiştirmektir. Çünkü dünyanın farklı yerlerinde yaşayan milletlerin kültürel yaşamları hakkında bilgi edinmek ve bir şeyler öğrenmek hep merak konusudur. Bu yüzden ilköğretim 4. sınıf öğrencileri, başka ülkelerin kültürlerini öğrenirken bir yanda da kendi ülkeleriyle karşılaştırma fırsatı yakalarlar (MEB, 2005:49).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Küreselleşen dünyada sorumluluk alabilen ve bu süreçte etkin rol oynayabilecek çok yönlü bireyler yetiştirebilmek, ülkelerin eğitim alanında rekabet edebilirliği ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu durum; birçok ülkeyi, sorumluluk sahibi, insan haklarını savunan ve geliştiren, sürdürülebilir, problem çözebilen, karar verme becerileri gelişmiş, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirmeye imkân sağlayacak bir eğitim modeli arayışına yönlendirmektedir (Kardaş İşler, 2023; MEB, 2018:3). Son dönemlerde eğitim felsefelerinde meydana gelen değişim, eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesini, kapsamlı ve sürdürülebilir müdahalelerle sürekli olarak yenilenmesini zorunlu kılmakta hatta bu güncelleme ve geliştirme çalışmalarının, eğitimin ayrılmaz bir parçası hâline gelmesine neden olmaktadır (MEB, 2018:4). Bu güncelleme ve geliştirme çalışmalarının en yoğun olduğu derslerden biri de şüphesiz sosyal bilgilerdir. Aslında sosyal bilgilerin temel felsefesinde de etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insani ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2005:6). Bu bağlamda, eğitim programlarında güncelleştirme ve geliştirme çalışmaları gerçekleştirildiğinde, programların bir öncekine göre nasıl bir farklılık ve gelişim izlendiği sorusunu akla getirmektedir. Bu açıdan bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, 2005, 2018 ve 2023 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programları öğrenme alanları kapsamında yer alan kazanımlarda ortak temalara yer verildiği söylenebilir. Her üç öğretim programında, bilgi ve beceriyi kullanma, problem çözme ve geliştirme, yaşantı temelli öğrenme, çevreyle etkileşim ve farklılıklara saygı gibi ortak özellikler taşıdığı görülmektedir. Böylece sosyal bilgiler dersine ait kazanımların disiplinlerarası özellikler taşıdığını söylemek mümkündür (Uzun & Dönmez, 2023). Ancak sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların değişmesi ve güncellemesi öğretim sürecinde uygulanan öğretim yaklaşımlarının etkisi olabileceği belirtilmektedir (Sarıçam, 2023).

2018 ve 2023 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında, nicel olarak en fazla kazanıma sahip öğrenme alanı *“insanlar, yerler ve çevreler”* olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanına ait kazanımların fazla olması, öğrencilerin içinde yer aldığı gelişim dönemi etki etmiş olabilir. Ayrıca öğrenciler, buldukları mekân ile ilgili konum becerilerinin geliştirilmesi için çevresindeki toplumsal olayların neden ve sonuçlarını anlama noktasında, bu tarz kazanımların programın içine konulduğu görülmektedir. Başbüyük ve Pala, (2023), yaptıkları bir araştırmaya göre program kazanımlarının insan, yer ve çevre temelli bir bütünlük kazandığını belirtmeleri, nitelik olarak bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. 2005 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanlarına göre kazanım dağılımı toplam 46’dır. Bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere 2018 ve 2023 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programındaki kazanımların azaldığı görülmektedir.

2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı birey ve toplum öğrenme alanındaki kazanımlarda vurgulanan ortak temalar; *bireysel farklılık, saygı, sevgi, kimlik, hoşgörü* adlı kavramlara değinildiği söylenebilir. Kültür ve miras adlı öğrenme alanına ait kazanımlarda ortak olarak vurgulanan temalar; *sözlü ve yerel tarih, milli kültür, kültürel miras, Milli Mücadele ve görsel materyal* adlı konulara vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanındaki kazanımlarda dikkat çeken nokta, 2005 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı kazanımlarından olan *“Millî Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk’ün rolünü fark eder”* adlı kazanım ifadesinde geçen Atatürk ismi, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programındaki kazanımda yer almadığı saptanmıştır. Bu kazanım *“Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar”* şeklinde oluşturulduğu tespit edilmiştir. Burada Millî Mücadeleye katkı sağlayan insanların önemini daha kapsamlı bir ifadeyle kazandırılmak istendiği

söylenbilir. 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında; insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında vurgulanan ortak temalar; *konum bilgisi, mekânı algılama, çevre, doğa olayları, yerel, afet*, gibi ifadelerle değinildiği söylenbilir. Yapılan bir araştırma sonucuna göre doğa-insan ve doğa beşeri faktörlerin etkisi gibi konu odaklı kavramların sıklıkla geçtiği bir öğrenme alanı olduğu belirtilmesi (Başbüyük & Pala, 2023; Sözcü & Aydınözü, 2019) bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Hatta bu öğrenme alanına ait kazanımların coğrafya temeli olduğunu belirtmeleri son derece tutarlı bir sonuçtur (Çakırlar, 2011).

İnsanlar, yerler ve çevreler adlı öğrenme alanındaki kazanımlara bakıldığında, 2005 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programında yer alan “*efsane, destan, öykü, türkü ve şiir*” adlı edebi ürünlere vurgu yapan kazanımın, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4 sınıf öğretim programı kazanımlarında yer verilmediği tespit edilmiştir. 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında belirtilen kazanımların benzer olduğu görülmektedir. Ayrıca 2005 programında 6 olan kazanım sayısı, 2018 ve 2023 programında 5’e düşmüştür. 2005, 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı, bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan kazanımlarda ortak vurgulanan temalar; *teknolojik ürün, geçmiş ve günümüz, özgün tasarım, teknolojinin zaman içindeki değişimi* adlı konu temalarına vurgu yapıldığı saptanmıştır. Bu sonuçlardan anlaşıldığı gibi öğretim programlarına ait kazanımlara ulaşmada öğrenme alanı ve kazanımlar arasında bir bütünlüğün olması dikkat çekicidir (Ersoy, 2007).

2005 İlköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı ile 2018 ve 2023 ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı üretim, dağıtım ve tüketim adlı öğrenme alanında yer alan kazanımlarda vurgulanan ortak temalar; *ihtiyaçlar, çevresel kaynaklar, bilinçli tüketici* adlı başlıklarda sınıflandırılabilir. Erbaş (2023) araştırmasında sosyal bilgiler dersinde doğal çevre, duyarlılık ve kaynaklar gibi öğelere değinildiğini belirtmesi bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında geçen “*sorumluluk*” ifadesi 2005 ilköğretim 4. sınıf öğretim programındaki kazanımlarda yer almadığı belirlenmiştir. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan kazanımlarda öğretilmek istenen temel amaç; bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmektir. Çünkü öğrenci, kaynakların sınırlı olduğu ve ihtiyaçlarımızın da sınırsız olduğunu kavraması gerekir. Bu nedenle kazanım ifadeleri daha çok bilinçli ve tasarruf sahibi bireyler yetiştirmek amacıyla oluşturulduğu söylenbilir. Yapılan bir araştırma sonucuna göre günümüzün becerileriyle, ‘kültür ve miras’ ile ‘insanlar, yerler ve çevreler’ öğrenme alanına ilişkin konu içeriklerinin kazanımlarla yeterli bir ilişkilendirmeye sahip olmadığını belirterek (Yalçın & Tural, 2023), bu araştırmanın sonuçlarından farklı bir bulguya ulaştığını göstermektedir.

2005 Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programına ait gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum öğrenme alanlarında toplam kazanım sayısı 9’dur. Yeni öğrenme alanı “*etkin vatandaşlığa*” ait kazanımlara bakıldığında ise toplam 4 tane olduğu saptanmıştır. Bu nedenle 2018 ve 2023 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki kazanım sayısının düştüğü söylenbilir. 2005 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum öğrenme alanlarındaki kazanımların benzer ifadelerle tekrarlandığı sonucuna ulaşılmıştır. 2005 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ile güç, yönetim ve toplum öğrenme alanıyla 2018 ve 2023 ilköğretim sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı; etkin vatandaşlık öğrenme alanı kazanımlarında vurgulanan ortak temalar; okul ve çevre yaşamı, sosyal ve eğitsel etkinlik olduğu belirlenmiştir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanına ait kazanımlarda; çocuk

hakları, ülkenin bağımsızlığı ve bireysel özgürlük ifadelerine ilk kez vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bilindiği gibi sosyal bilgiler dersi; haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresel ve toplumsal sorunlara duyarlı olan ve bu sorunlara çözüm üretebilen vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edindiği için “etkin vatandaşlık” adlı öğrenme alanındaki kazanımların da bu amaç doğrultusunda programın içerisine konulduğu yorumlanabilir. Bu bağlamda öğrenciler; grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu, onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları, bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini bilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018:15). Bu açıklamalar doğrultusunda şu öneriler yapılabilir; öğretim programı geliştirme ve güncelleme çalışmalarında günün şartları ve koşulları temel alınarak kazanımlar yapılandırılabilir. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini geliştirmek için gelişimleri göz önüne alınarak yeni kazanımlar eklenebilir veya değiştirilebilir. Bu tamamıyla bulunulan dönemdeki siyasi, ekonomik, teknolojik, sosyal ve küresel anlamda meydana gelen gelişmeler ışığında olur. 21. yüzyıl becerilerinin içerik ve konularına uygun yeni kazanımlar eklenebilir veya var olan kazanımlarla güçlendirilebilir.

Yazarın Beyanı: Araştırmanın tüm aşamaları sorumlu yazar tarafından yürütülmüştür.

Çatışma beyanı: Herhangi bir kişi ya da kurum ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73
- Aykaç, N. (2011). Türkiye cumhuriyetinin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 406-420.
- Başbüyük, A. & Pala, Ş. M., (2023). Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve coğrafya dersi öğretim programlarının afet eğitimi açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 184-197. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1063242>
- Bekdemir, Ü. & Polat, S. (2016). 2005 Sosyal bilgiler öğretim programı ile 2015 sosyal bilgiler taslak öğretim programı üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Turkish Studies International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 145-160
- Bilgili, A. S. (2008). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Editör), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (s. 2-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakırlar, A. (2011). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi programında yer alan ara disiplinlerin kazanımlarla uyumu ve ara disiplinlerden yararlanma konusuna ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi: Çorlu örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Diñç, E. & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Erbaş, A. A. (2023). İlkokul öğretim programları ve ders kitaplarında küresel ısınma ve iklim değişikliği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 728- 746. DOI:10.17240/aibuefd.2023. 1163459
- Ersoy, A. F & Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.

- Ersoy, A. F. (2007). Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gömlüksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Gömlüksiz, N. M. & Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 47, 393-421.
- Gülersoy, A. E. (2013). Doğal mirasın korunması açısından sosyal bilgiler (ortaokul) ve coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programlarının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı.
- Gürel, D. (2017). 2017 taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme, I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS) Tam Metin Bildiri Kitabı (USEAS), s, 236-246.
- Karadeniz, O., Eker, C. & Burunsuz, E. (2005). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10(3)*, 563-580. Doi Number: [Http://Dx.Doi.Org/10.7827](http://Dx.Doi.Org/10.7827)
- Kardaş İşler, N. (2023). İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve yenilenmiş Bloom taksonomisi kapsamında incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 472-486.
- Keskin, Y. (2008). Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- MEB, (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıf öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi
- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar) Ankara: MEB Yayinevi.
- MEB. (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar) Ankara: MEB Yayinevi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, (Çev. Ed., S. Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- National Council for the Social Studies [NCSS], (2010). Appendix I Essential Social Studies Skills and Strategies .pdf (mcpsmt.org) adresinden 01 Ağustos 2023 tarihinde erişilmiştir.
- O’Flaherty, J. & Liddy, M. (2018). The impact of development education and education for sustainable development interventions: A synthesis of the research. *Environmental Education Research*, 24(7), 1031-1049. doi: 10.1080/13504622.2017.1392484.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2005). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 468-480
- Sarıçam, İ. (2023). Evliya Çelebi seyahatnamesi’nin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar üzerinden incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Semenderoğlu, A. & Gülersoy, A. E. (2005). Eski ve yeni 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 141-152.
- Sözcü, U. & Aydınöz, D. (2019). Doğal afet okuryazarlığı bağlamında öğretim programlarındaki afetlerle ilişkili kazanımların incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(5), 2639-2652. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.32675>.

- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487
- Uzun, B. & Dönmez, C. (2023). 7.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların disiplinlerarası tematik öğretim anlayışı bakımından incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(52), 609-623. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3292>
- Yalçın, A. (2016). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Yalçın, A. & Tural, A. (2023). 21. yüzyıl becerileri ışığında sosyal bilgiler öğretim programının incelenmesi. *TÜBAD*, 8(1).
- Yapıcı, H. (2006). 6. sınıf yeni sosyal bilgiler programı üzerine bir değerlendirme. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(14), 348-35.
- Yapıcı, M. & Demirdelen C. (2007). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 6(2), 204-212.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2003). Türkiye'de program geliştirme çalışmaları ve sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 159.